

РЕЦЕНЗИЯ НА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЯ

За дисертационния труд на докторант Дора Ярославова Стойнова

Научен ръководител: проф. дпн Татяна Дронзина

„Радикализация и дерадикализация на чуждестранни бойци на Ислямска държава
(2013 – 2019)“

От доц. д-р Искрен Иванов

Катедра „Политология“

СУ „Свети Климент Охридски“

I. АКТУАЛНОСТ И ПРИЛОЖИМОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.

Дисертационният труд на Дора Стойнова е посветена на актуален и значим от изследователска гледна точка проблем, който заема едно от основните места в научния дебат за т.нар. „нетрадиционни заплахи“. Радикализацията на чуждестранни бойци е сред онези патологии в сигурността, които се пораждат от недържавни актьори като трансграничните терористични мрежи и които все още са обект на сериозна дискусия предвид факта, че не съществува универсален модел, по който профилите на техните агенти да бъдат анализирани. В този смисъл, дисертационният труд на докторанта прави ясна заявка за позициониране в този все още слабо изследван сегмент от полето на сигурността. Заглавието на работата ясно дефинира и историческият период, който разглежда авторът. Макар и той да обхваща само шест години, важно е да се направи уточнението, че за този период от време, динамиката и същността на процесите по радикализация и де-радикализация се промениха толкова много, че сами по себе си, тези години дават още по-богат материал за изследване отколкото десетилетието след терористичните атентати в САЩ от 11 Септември 2001 година. Тези промени бяха свързани с възникването на Ислямска държава (ДАЕШ), на която все още са посветено по-малко научни трудове, отколкото на нейните

предшественици в лицето на Ал Кайда и Мюсюлмански братя. Ето защо считам, че настоящият труд има висока степен на значимост и приложимост, което е основна предпоставка за обогатяването на научния дебат в полето на националната и международна сигурност.

II. СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Представеният ръкопис е с дължина 157 стандартни машинописни страници и включва: заглавна страница, съдържание, увод, пет глави, заключение, приложения и списък с използваната източници. Библиографията на изследването включва 147 източника, респективно: книги и монографии на български и английски език; статии и емпирични изследвания в български и чуждестранни издания; нормативни документи; медийни публикации и няколко видео-източника. Приложенията са четири на брой и включват актуални статистики на чуждестранните бойци, които се сражават в Сирия и Ирак, както и количествените данни за тяхната националност. Останалата част от схемите изобразяват графично моделът, който докторантът изгражда в изследването си. Цитираните източници са посочени директно в текста. Ръкописът обаче отговаря на техническите изисквания за написване на дисертационен труд само частично тъй като цитатите не следват единна система на оформяне, а отделните подглави в уводната и останалите части не са отделени от основното тяло на текста. Това затруднява систематизирането на емпиричната част, която е ключова за извеждането на изследователските приноси.

III. НАУЧНИ ПРИНОСИ И СЪДЪРЖАТЕЛНОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.

Дисертационното изследване е с висока степен на научна обективност, което е водещ академичен стандарт за написването на един дисертационен труд и главен критерии за съдържателността на неговите приноси, особено в сферата на сигурността.

Научните приноси на това изследване са в следните посоки:

1. В работата си, докторантът изгражда и дефинира свой теоретичен модел за процеса на радикализация. Моделът е пет-степенен и това, че стъпва върху вече съществуващата теория свидетелства за научна

приемственост със съществуващите трудове в тази област. Дизайнът му съчетава визията на докторанта за процеса на радикализация като отворена система и сложен процес, съчетан с няколко подхода от сферата на психологията, които са приложени за да обяснят мотивацията на радикализиращите се. В този смисъл, моделът може да се окаже приложим не просто при анализа на отделни казуси, но и при анализ на радикализация на групово равнище – ниво организации, общности и т.н. Друго много важно достойнство на този принос е, че той дефинира радикализацията като осъзната реалност и по този начин потвърждава доминиращото в науката становище, че терористите са рационални актьори, които се радикализират осъзнато и в този смисъл изборът им е продукт на собствен избор, а не психопатология.

2. Сред научните приноси е емпиричното изследване, което Дора Стойнова прави за да потвърди хипотезата си. То включва два етапа – дълбочинни интервюта с радикализирани лица и анализ на вече съществуващото законодателство за борба с тероризма и радикализацията. Считаю, че направените изводи се ползват с висока степен на практическа приложимост и в този смисъл – могат да послужат като отправна точка за създаването и обогатяването на вече съществуващите мерки и стратегии в тези две сфери. Прави впечатления, че за разлика от повечето изследвания в тази област – в България те са не повече от две-три – докторантът разглежда мотивацията на радикализираните лица и последиците от действията им в контекста на вече съществуващите санкции. Това емпирично доказва и ниската ефективност на сега съществуващата нормативна база в областта на радикализацията, която приравнява тази патология до няколко теоретични постановки и механично формулирани препоръки, залегнали в Стратегията за борба с тероризма и радикализацията от 2015 – 2020 година.

3. Докторантът представя нов поглед върху теоретичния дебат в сферата на радикализацията и де-радикализацията като въвежда двуизмерен подход, включвайки в типологията на вече съществуващата литература и онези автори, които обясняват тези две патологии психологически. По този въпрос научният дебат все още е

разделен тъй като една група учени считат, че този подход крие риск психологическите променливи да изместят обективно рационалната цел да контекстуализират процесите по радикализация и де-радикализация в полето на сигурността, а не в това на психопатологиите. Считам за основно достойнство на това изследване примиряването на тези два подхода тъй като докторантът ясно очертава границата между рационалните действия на радикализираните лица и осъзнатостта им. По същия начин – в контекста на де-радикализация – ясно е поставена червена линия между авторите, които виждат този процес като „лечим“ и онези, които обективно смятат, че рационалната природа на двата процеса следва да разглежда тероризма като политическа, а не психологическа патология.

Могат да обобща, че така изведените приноси придават на изследването висока степен на дисертабилност и в този смисъл – представеният текст отговаря на съдържателните изисквания за написването на докторска дисертация.

IV. ЗАБЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ КЪМ ИЗСЛЕДВАНЕТО.

Към изследването могат да бъдат направени следните препоръки:

1. Уводната част на дисертацията разглежда основните параметри в изследването, но те са представени хаотично, макар и номерирани. Докторантът излага съдържателните стъпи на изследването си, но отделя по-малко място на методологията което бегло очертава какво представлява теренното изследване и по какъв начин то се съотнася с проблематиката. Макар че е свършен огромен по количество емпиричен труд и изследователска работа, хубаво е основните насоки в тази посока да присъстват по-детайлно в увода. Макар че това ощетява изследването по-скоро от техническа, а не от научна гледна, дефицитите в методологичната част по-скоро говорят за трудности при структурирането на самото изследване.

2. Обзорът на научния дебат в последващите глави на дисертацията е обширен, но при писането на научни текстове е прието авторите и техните теории са групирани по предмета, който изследват или въз основа на променливите, които операционализират. Така например

в една група биха могли да бъдат групирани психологическите теории, в друга група – автори, които разглеждат радикализацията и де-радикализацията като политическа патология. Това винаги придава подреденост на изследването, и прави изследователските приноси в областта на теорията – още по-видими. Много правилно докторантът отбелязва, че двата вида теории не си противоречат, но ако бъдат прегрупирано – това ще е още по-явно.

3. Значително по-малко място в работата е отделено на процеса по де-радикализация. Това е най-същественният недостатък на това изследване, макар че в изследването си авторът извежда много аргументи, които имат отношение към този процес. Те просто трябва да бъдат систематизирани. Докторантът се аргументира с това, че де-радикализацията все още е обект на сериозен научен дебат и не може да бъде толкова детайлно анализирана както радикализацията. Всъщност, в това се състои и предизвикателството на един такъв научен труд – да разшири полето на изследване. Нещо повече, заглавието на темата прокарва ясна зависимост между радикализацията и де-радикализацията като проблеми на това изследване. Макар че изводите в тази посока присъстват в текста, на процеса по де-радикализация не е отделено достатъчно място, което може да постави под въпрос някои от изводите на докторанта.

4. По отношение на основният принос в дисертацията – изграждането на теоретичен модел – макар и успешно изграден, моделът следва да бъде тестван. Всъщност, това е направено от докторанта в емпиричното изследването, което той представя по-нататък в работата си, но е добре между него и модела да бъдат прокарани паралели. В академичните текстове е прието теоретичната част, която има отношение към моделите да бъде доказвана чрез аргументи от емпиричното изследване. В този текст, авторът е изпълнил задачата си, но не е разграничила изводите си на съдържателно ниво.

5. Сериозно съветвам докторанта да обърне внимание на стила и ортографията си ако има намерение да се занимава с научна дейност. Академичната стойност на едно дисертационно изследване не се измерва в цитати или добре подредени източници, но удовлетворяването на основните академични стандарти в това

отношение е гарант за това, че текстът е разпознаваем. Отдавам неточностите, допуснати от докторант Стойнова на нейната неуморна работа като същевременно считам, че наличието на такива пропуски в текста на една дисертация с толкова сериозна теренна работа не е издържано.

V. НАУЧНИ ПРИНОСИ И ДЕЙНОСТ НА ДОКТОРАНТА.

В обобщение, бих искал да кажа няколко думи за научната дейност на Дора Стойнова, тъй като имах възможността да следя развитието ѝ като докторант в катедра „Политология“ на СУ, а преди това – като нейн преподавател и научен ръководител в магистърска програма „Международни отношения и проблеми на сигурността“.

Дора взема редовно участие в докторантските четения, организирани ежегодно от Философския Факултет на СУ, представяйки различни сегменти от дисертационния си труд. По време на работата си с научния си ръководител – проф. дпн Татяна Дронзина, докторантът участва в няколко научни конференции в сътрудничество с чуждестранни учени. По аналогичен начин стоят нещата и с участието и в няколко летни училище, посветени на проблемите на радикализацията и де-радикализацията. Докторантът има две публикации по темата на своето изследване – една от тях е продукт от съвместна конференция с катедрите „Европеистика“ и „Публична администрация“. Другата е процес на издаване под формата на сборник от конференция от съвместната конференция с докторантите от Института за медиация в Казахстан. Тук е мястото да споделя и добрите си впечатления от преподавателската дейности на докторант Дора Стойнова, която в продължение на една академична година работи с нашия екип като ръководител на семинарните занятия по дисциплината Управление на конфликти.

В допълнение мога да спомена подкрепата ѝ по организационната работа за съвместния онлайн семинар между студентите от специалност „Политология“ на СУ и младите колеги от LBJ SCHOOL в Университета в Остин, Тексас и оказаната помощ във връзка с процедурите по акредитация на магистърска програма „Политически патологии на глобалния свят“. Считам, че въз основа на

положените усилия, докторант Стойнова изпълнява представените в своя индивидуален план дейности, което е и една от основните предпоставки за успешното завършване на докторската ѝ програма в катедра „Политология“.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

В заключение, като отчитам критично недостатъците на представения труд, но и неговите научни приноси считам, че представеният текст на докторанта отговаря на условията за написване на дисертационен труд. С този текст докторантът доказва, че има потенциала да стане част от младата научна общност, която изследва сферата на конфликтологията и сигурността. Същевременно считам, че всички процедури по тази защита са изпълнени съгласно Правилника за условията и реда за придобиване научни степени и заемане на академични длъжности на СУ. Предлагам на уважаемото научно жури да подкрепи този млад учен и заявявам, че при една убедителна защита на представения дисертационен труд, ще гласувам „за“ присъждането на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.3. (Политически науки) на Дора Ярославова Стойнова.

Дата: 17.04.2024 г.

Доц. д-р Искрен Иванов

Гр. София